

Dječji crtež - pokazatelj razvoja

Jakovac, Veronika

Undergraduate thesis / Završni rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:846762>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-18**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

VERONIKA JAKOVAC

DJEČJI CRTEŽ – POKAZATELJ RAZVOJA

Završni rad

Pula, rujan, 2018.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

VERONIKA JAKOVAC

DJEČJI CRTEŽ – POKAZATELJ RAZVOJA

Završni rad

JMBAG: 0303045520, redoviti student

Studijski smjer: Preddiplomski stručni studij predškolskog odgoja

Predmet: Metodika likovne kulture

Znanstveno područje: Umjetničko područje

Znanstveno polje: Likovna umjetnost

Znanstvena grana: Likovna pedagogija

Mentor: Breza Žižović, mag. art. paed., pred.

Pula, rujan, 2018.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana Veronika Jakovac, kandidat za prvostupnika predškolskog odgoja ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, 28. 09. 2018. godine

IZJAVA o korištenju autorskog djela

Ja, Veronika Jakovac dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom Dječji crtež – pokazatelj razvoja koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, 28. 09. 2018.

Potpis

SADRŽAJ

1. UVOD	2
2. LIKOVNI JEZIK.....	3
2.1. Likovni elementi	4
2.2. Kompozicijski elementi.....	10
2.3. Crtačke tehnike.....	15
3. DJEČJI CRTEŽ.....	23
3.1. Razvoj djeteta	23
3.2. Likovni razvoj djeteta	28
3.2.1. Faza izražavanja primarnim simbolima	29
3.2.2. Faza izražavanja složenim simbolima	33
3.2.3. Faza intelektualnog realizma	35
3.2.4. Faza vizualnog realizma	40
4. OMETANJE I POTICANJE DJEČJEG LIKOVNOG STVARALAŠTVA.....	41
4.1. Ometanje dječjeg likovnog stvaralaštva.....	41
4.1.1. Izravno miješanje u likovne radove djece	42
4.1.2. Odgojni postupci i stavovi	43
4.2. Poticanje dječjeg likovnog stvaralaštva.....	44
5. LIKOVNA AKTIVNOST U IZVANNASTAVNOJ USTANOVI.....	46
5.1. Priprema za izvođenje likovne aktivnosti.....	46
5.2. Analiza dječjih radova nakon završene likovne aktivnosti	49
6. ZAKLJUČAK.....	57
7. LITERATURA.....	58
8. POPIS SLIKA.....	60
9. SAŽETAK.....	66
10. SUMMARY	67

1. UVOD

Predmet ovog završnog rada je dječji crtež, te na koji se način pomoću njega može pratiti i poticati dječji razvoj od najranijih dana. Iz crteža se u velikoj mjeri može iščitati sve ono što dijete želi, ono što je naučilo i što traži, ali nije sposobno samo reći. On može poslužiti na dva načina, kao oblik terapije i dijagnostike. U prvom slučaju dijete može crtanjem izraziti neku traumu, strah ili tugu. Dok u drugom slučaju kroz crtež se mogu procijeniti djetetove sposobnosti i vještine, emocionalne i socijalne.

Cilj rada je proučiti u kojoj mjeri je likovno stvaralaštvo prisutno u razvoju djece, te dokazati da postoji veza između njega i njihovog motoričkog, emocionalnog i intelektualnog razvoja. Znanstvenici su pokušali razvoj djeteta podijeliti u nekoliko faza koje se mogu primijeniti na svu djecu, uz manja odstupanja.

Glavni izvori podataka za izradu ovog diplomskog rada su objavljene knjige, te dostupni internet podaci na tu temu. Rad je rezultat prikupljanja, razrade i prezentiranja tih podataka, te praktičnog rada. Rad je podijeljen na pet cjelina.

U drugom poglavlju govori se o likovnom jeziku. Povezano s njime definiraju se likovni i kompozicijski elementi. Poglavlje je u konačnici zaokruženo objašnjenjem pojedinih crtačkih tehnika.

Treće poglavlje se koncentrira na dječji crtež. Ovaj dio rada sadrži faze likovnog stvaranja kroz koje dijete prolazi u svom odrastanju. Ovdje će biti vidljivo ukoliko dijete zaostaje u razvoju za svojim vršnjacima, isto tako crtež može biti pokazatelj koliko je dijete talentirano.

Četvrto poglavlje govori o načinima poticanja i ometanja dječjeg likovnog stvaralaštva. Postupanjima kojima možemo usporiti ili u potpunosti omesti njihov individualni rast. U suprotnosti sa time daju se ideje kako potaknuti potencijal i razvoj sposobnosti djece.

Peto poglavlje sadrži opis, pripremu likovne aktivnosti koja je provedena u izvannastavnoj ustanovi i analizu dječjih likovnih radova nakon završene aktivnosti.

2. LIKOVNI JEZIK

Likovna umjetnost kao oblik komuniciranja koristi likovni jezik. Strukturu tog jezika ne čine riječi ili slova, nego likovni elementi. Bitni pojam u likovnom jeziku je kompozicija. Ona se odnosi na način slaganja likovnih elemenata u cjelinu, u svom međuodnosu oni tvore određenu strukturu. Likovni elementi su prisutni u svakom likovnom području i sudjeluju u gradnji likovnih djela. Djecu učimo likovnom jeziku postepeno, polazeći od osnova likovnog jezika prema složenijim likovnim strukturama (Jakubin, M., 1989).

Praćenje ranog razvoja likovnosti otkriva da već prvi pokušaji likovnog izražavanja donose poruku koju nam dijete šalje, a tiče se spoznaja o životu koje je upravo otkrilo. Odgajatelji moraju poznavati likovne i kompozicijske elemente, jer su oni osobe koje, osim roditelja provode najviše vremena s djecom, u najboljem su položaju da razumiju što im dijete želi reći putem svojih crteža. Također putem crteža odgajatelji mogu saznati u kojoj se fazi razvoja dijete nalazi. Što više znanja odgajatelji imaju moći će pozitivno utjecati ne samo na likovni, već na općeniti razvoj djece.

2.1. Likovni elementi

U likovne elemente ubrajamo: točku, crtu, boju, plohu, površinu, volumen i prostor.
(Jakubin, M., 1989: 8)

Točka

Najmanji likovni element kojim se može graditi likovno djelo je točka. Ona je osnovna likovna i optička vrijednost. Raspršenim ili skupljenim rasporedom točaka možemo dobiti tamnije, odnosno svjetlije vrijednosti te na taj način stvoriti određenu sliku.

Slika 1. Camille Pissarro: Sajam svinja, 1886. Olovka
(Izvor: Jakubin, M. 1999.)

Crta

Ako nanižemo točke gusto poredane jedna uz drugu ostaviti ćemo trag koji možemo iščitati kao crtu. Crta je drugi likovni element i njezina svojstva su karakter, tok i značenje. Prema karakteru može biti: debela, tanka, dugačka, kratka, oštra, isprekidana, izlomljena, jednolična i nejednolična. Pod tokom podrazumijevamo njezinu putanju, što znači da može biti ravna, krivudava, otvorena ili zatvorena. Kada govorimo o crtama po značenju one mogu biti:

- a) **konturne ili obrisne crte** – odnose se na ocrtavanje ili opisivanje vanjskog ruba nekog lika ili oblika.
- b) **teksturne crte** – koriste se crtački elementi crta i točka za različito ispunjavanje površine ograđene obrisnom crtom.
- c) **strukturne crte** – takvim crtama se gradi neki oblik, ako su crta do crte zgusnute ali ne nasumično, nema obrisne crte koja opisuje neki oblik.

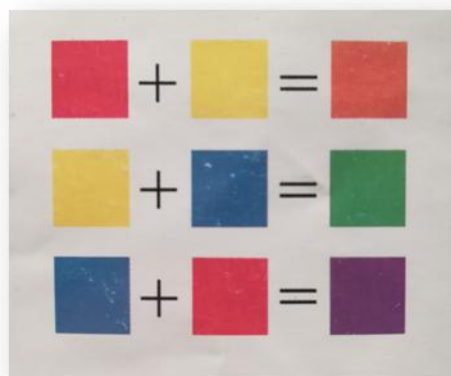

Slika 2. Krsto Hegedušić: Štala i kotac, 1944. tuš- pero
(Izvor: Jakubin, M. 1999.)

Boja

Sljedeći likovni element je boja. Boje dijelimo na primarne, sekundarne i terciarne. Primarne su crvena, žuta i plava. Njihovim miješanjem dobivamo sekundarne: zelenu, narančastu i ljubičastu. Tercijarne nastaju miješanjem jedne osnovne i jedne sekundarne boje u različitim omjerima. Danas je još općenito prihvaćena podjela boja prema Wilhelm Ostwaldu koji boje dijeli na šarene ili kromatske i nešarene ili akromatske. Kromatske su sve boje unutar sunčevog spektra, a u akromatske ubraja bijelu, crnu i sivu. (Jakubin, M., 1989: 16-17)

Boje se razlikuju prema nijansi, odnosno tonu. Ton je dodana količina svjetlosti u boji (npr. svijetlozelena, tamnozeleno). (Izvor: <http://likovna-kultura.ufzg.unizg.hr/boja.htm> preuzeto 10.8.2018.)

Slika 3. Dobivanje sekundarnih boja
(Izvor: Jakubin, M. 1999.)

Ploha

Ploha je oblik koji ima dvije dimenzije širinu i dužinu. Oblici ili likovi kojima se možemo služiti na plohi su:

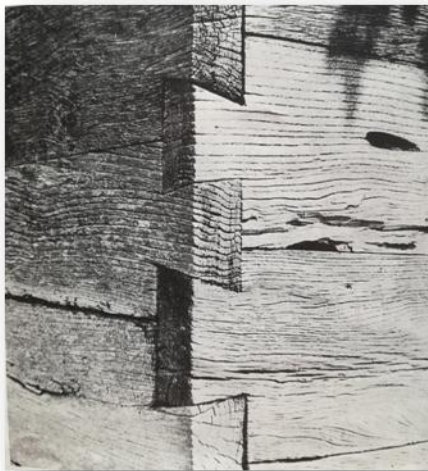
- a) geometrijski oblici: kvadrat, pravokutnik, trokut, krug i elipsa
- b) slobodni ili organski oblici: oni se slobodno razvijaju bez uočljivog pravila geometrizacije.

Slika: 4. Kompozicija slobodnih likova
(Izvor: Jakubin, M. 1999.)

Površina

Površina je vanjski izgled plohe i za nju je uvijek vezana. Osim vizualno površinu možemo doživjeti i dodirom. Osnovna svojstva površina su njihova tekstura i faktura. Tekstura je karakter površine i može biti glatka ili hrapava. Faktura je postupak obrade površine likovnog djela (npr. gust ili proziran, debeo ili tanak sloj boje na slici). Reljef je ispupčenje ili udubljenje na nekoj plohi. (Jakubin, M., 1989: 29)

Slika 5. Ugao turopoljske kuće (tzv. „nemeški vuglič“)

(Izvor: Jakubin, M. 1999.)

Volumen

Volumen je osobina prostornih oblika da svojom masom zauzimaju određeni dio prostora, on je obično ispunjen nekom tvari. Za razliku od plohe, volumen ima širinu, dužinu i visinu.

Slika 6. Hans Arp: Olok, 1949. Kamen
(Izvor: Jakubin, M. 1999.)

Prostor

Prostor doživljavamo kroz tri dimenzije: širinu, dužinu i visinu, ali možemo dodati i vrijeme kao četvrtu dimenziju. Prostor sam za sebe ne možemo doživjeti jer je on praznina između nekih oblika, što znači da je on uvijek vezan uz volumen. (Jakubin, M., 1989: 40)

Slika 7. Viktor Kovačić: Zagrebačka burza, 1923- 1924.
(Izvor: Jakubin, M. 1999.)

2.2. Kompozicijski elementi

Atoru Jakubinu M. u knjizi „Osnove likovnog jezika i likovne tehnike“ navodi sedam kompozicijskih elemenata:

a) Kontrast

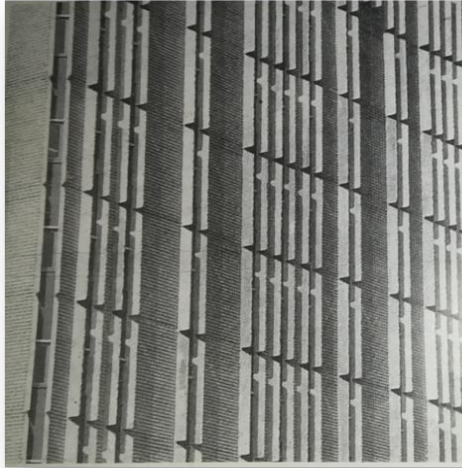
Kontrast nastaje kombiniranjem maksimalne razlike veličina (veliko- malo,visoko-nisko, kratko - dugo), oblika (obli - uglati, jednostavni - složeni, puni - šuplji), boja (toplo - hladno, svijetlo - tamno), crta (tanke - debele, ravne - zakrivljene) i položaja (horizontalno - vertikalno).

Slika 8. Kadriranje, crno-bijeli kontrast, pozitiv-negativ; Krošnja drveta, tuš-kist (14 g.)
(Izvor: Jakubin, M. 1999.)

b) Harmonija

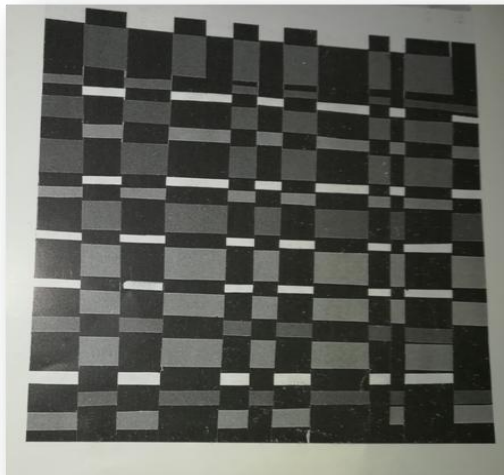
Harmonija nastaje kombiniranjem elemenata koji su međusobno slični. Ona označava najmanji kontrast među njima, ublažuje kontrast ali ga ne ukida u potpunosti.

Slika 9. Harmonija i ritam na pročelju zgrade
(Izvor: Jakubin, M. 1999.)

c) Ritam

Ritam možemo definirati kao ponavljani element i ponavljani prostor između elemenata.

Slika 10. Ritmičko polje geometrijskih likova, (12 g.)
(Izvor: Jakubin, M. 1999.)

d) Ravnoteža

Ravnoteža se očituje uravnoteženim odnosom lijeve i desne strane. Razlikujemo simetričnu, asimetričnu i optičku. Simetričnu ravnotežu uočavamo prilikom rasporeda istih veličina i težina u istom razmaku u odnosu na središnju os. Asimetrična se javlja prilikom rasporeda različitih ili kontrastnih veličina i težina u različitom razmaku u odnosu na središnju os. Kada promatramo pojedine likovne elemente neki nam se mogu činiti optički težim, a drugi lakšim, tu pojavu nazivamo optička ravnoteža.

Slika 11. Zagrebačka katedrala prije rušenja Bakačeve kule
(Izvor: Jakubin, M. 1999.)

e) Proporcija

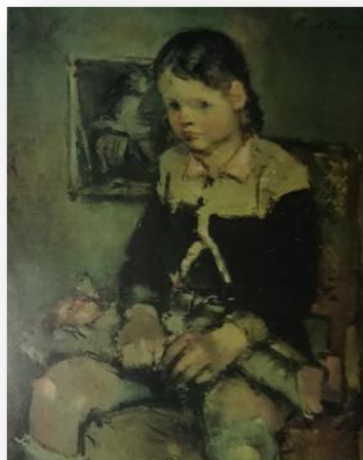
Proporcija je odnos više veličina, mjerilo po čemu je nešto veliko ili malo.

Slika 12. Biciklist, flomaster (11 g.)
(Izvor: Jakubin, M. 1999.)

f) Dominacija

Dominacija označava isticanje nekog elementa, primjerice boju koja se odvaja od ukupnog sastava boja, te na taj način dominira i postaje središte pozornosti.

Slika 13. Vladimir Becić: Djevojčica s lutkom, 1947. ulje na drvu
(Izvor: Jakubin, M. 1999.)

g) Jedinstvo

Jedinstvo označava pojavu kada su svi likovni elementi u jednoj cjelini skladni, što znači da se ne može stvoriti jedinstvena cjelina od elemenata koje se bitno razlikuju.

Slika 14. Zagrebačka katedrala; Crta, ploha, simetrija, kombinirana tehnika kolaž i tuš - drvce (14 g.)
(Izvor: Jakubin, M. 1999.)

2.3. Crtačke tehnike

U likovne tehnike spadaju svi materijali koje umjetnik koristi pri stvaranju umjetničkog dijela. One se dijele na crtačke, slikarske i grafičke. Budući da je tema završnog rada „Dječji crtež - pokazatelj razvoja“ u nastavku navesti ću i pobliže objasniti crtačke tehnike.

Crtačke tehnike su: olovka, kreda, ugljen, kemijska olovka, flomaster, tuš - pero, tuš - drvce, tuš - kist i lavirani tuš. (Jakubin, M.,1999: 144)

Olovka

Olovke koje koristimo za crtanje mogu biti crne i olovke u boji (bojice). Prema tvrdoći olovke možemo podijeliti na tri osnovne skupine: tvrde, srednje tvrde i mekane olovke. Tvrdoća olovke je određena količinom smijese grafita i gline u njezinom sastavu. Tvrđa je ukoliko ima više gline, a mekanija ukoliko u tom omjeru prevladava grafit. Prilikom crtanja s tvrdim olovkama element na koji moramo paziti je pritisak olovke na papir. Ukoliko je prejak, može doći do oštećenja papira, a prilikom preslabog pritiska dobivamo slab (bljedunjav) trag. Tvrde olovke označavaju se slovima i brojkama od H do 9H. Veći broj ispred slova označava veću tvrdoću olovke. Za crtanje preferiraju se mekanije vrste olovaka jer pružaju puno više mogućnosti od tvrdih. Njima je moguće postići veće variranje svjetlijih i tamnijih, tankih i debelih crta, a moguće je toniranje i sjenčanje. Mekane olovke označavaju se slovima i brojkama od B do 7B. Veći broj ispred slova označava i veću mekoću olovke. Prilikom crtanja s olovkom treba paziti na držanje olovke, potez olovke, našiljenost olovke i da se ne upotrebljava guma za brisanje. Crtati se može na glatkom ili hrapavom papiru, bijelom ili toniranom, debljem ili tanjem, o tim karakteristikama papira ovisi karakter crteža. (Jakubin, M.,1999: 147)

Slika 15. Dimitrije Popović: raspeće, 1985. olovka
(Izvor: Jakubin, M. 1999.)

Kreda

Za crtanje kredom potrebno je koristiti mekanije i hrapavije vrste papira. Ona se veoma lagano može razmazivati po njemu i na taj način se mogu postići nijanse između svijetla i tame. Vrlo je bitno da se crteži crtani kredom po završetku fiksiraju tekućim fiksativom. Krede se standardno proizvode u obliku kružnog ili kvadratnog štapića. One se razlikuju po svojoj tvrdoći, te postoje meki i srednji stupnjevi tvrdoće. Uglavnom su crne, bijele, smeđe i crvene te se nazivaju sibirski kreda (tamnocrvena), grafit (srebrnosiva), retel (crvenosmeđa), bajster (sivosmeđa) i la sanguine (crvena). (Jakubin, M.,1999: 149)

Slika 16. Peter Paul Rubens: Glava djevojke, I. polovina XVII. St. crna i crvena kreda
(Izvor: Jakubin, M. 1999.)

Ugljen

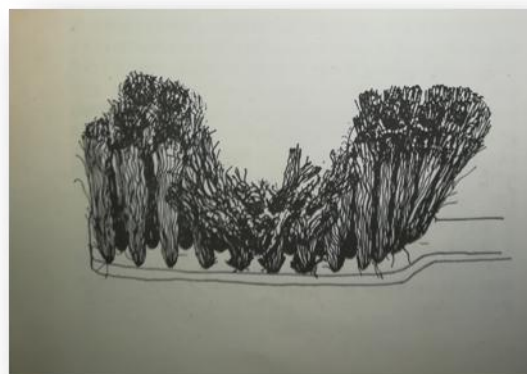
Postoje dvije vrste ugljena, prirodni drveni ugljen i prešani sintetski crtači ugljen. Prirodni se dobiva paljenjem na žaru bez dovoda kisika vrbovih ili lipovih štapića, a prešani se dobiva industrijskim postupkom. Osnovna karakteristika ugljena je mekoća, ona je više izražena kod prirodnog ugljena. Radi svoje mekoće i prašnjavosti prilikom crtanja lako se skida s podloge pa crtež treba po završetku crtanja fiksirati tekućim fiksativom uz pomoć raspršivača. Za crtanje ugljenom upotrebljavaju se hrapavije podloge, pogodan je pakpapier, novinski papir, akvarel papir i različite vrste bijelog ili toniranog papira. Na takvim podlogama mogu se izvlačiti crte različitih debljina i intenziteta, te se mogu postići različite tonske vrijednosti ploha od blijedog sivila do dubokih tamnosivih tonova. (Jakubin, M.,1999: 151)

Slika 17. Edgar Degas: Tri balerine, 1879. Ugljen
(Izvor: Jakubin, M. 1999.)

Kemijska olovka

Kemijske olovke spadaju u novije grafičke - slikarske materijale. Njihova praktičnost pridonijela je širokoj upotrebi u različitim područjima ljudskog djelovanja, primjerice u školama, fakultetima, uredima, ateljeima i projektnim biroima. Kemijska olovka ostavlja tanak trag, širina linije koju kemijska ostavlja na papiru se neznatno mijenja s obzirom na pritisak ruke. Prednost je da se kemijskom može sjenčati i na taj način postizati niz tonskih vrijednosti. Preporuka je crtati crnom kemijskom, a još postoje plava, crvena i zelena. (Jakubin, M., 1999: 152)

Slika 18. Strukturna i konturna crta; Stara četka, kemijska olovka (15 g.)
(Izvor: Jakubin, M. 1999.)

Flomaster

Flomasteri postoje u svim bojama i nekim njihovim nijansama. Boje su vrlo žive ukoliko se crta na bijeloj podlozi, djeluju vrlo vedro. Ne postoji mogućnost crtanja različitih debljina crta s flomasterima, nego se flomasteri proizvode sa flicevima različitih širina (do širine 1 cm, pa i više). Postoje dvije vrste flomastera: akvarelski i permanent flomasteri. Akvarelski su topljivi u vodi, pomoću kista i vode se može lavirati crtež koji tada dobije akvarelske karakteristike. Permanenti su netopivi u vodi, što znači da se ne mogu brisati s papira. Ukoliko se ne zatvore nakon crtanja osušiti će se i postati će neupotrebljivi. Crteži crtani flomasterima brzo izblijede ukoliko su izloženi svjetlosti. Moguće je da crtež nakon nekoliko godina u potpunosti nestane. Zbog tog nedostatka preporuča se crteže držati između dva papira ili u mapama. (Jakubin, M.,1999: 153)

Slika 19. Ritam linija i boja; Rajska ptica, flomasteri u boji
(Izvor: Jakubin, M. 1999.)

Tuš - pero

Prilikom crtanja tušem najčešće se koristi crni tuš, iako postoji izbor tuševa u boji, crtanje tintom i sepijom koja se dobiva od sipe (crvenosmeđa boja). Za crtanje tušem možemo koristiti pero ptičjeg podrijetla ili metalno pero. Dok metalno pero ostavlja oštar i jasan trag, pero ptičjeg podrijetla je osjetljivo na težinu i pritiskom ruke možemo regulirati debljinu i teksturu crta. Takvo pero je vrlo elastično i prilikom pritiska će ostaviti mekanu debelu crtu. Tanku crtu dobivamo ako pero manje pritisnemo uz papir. Papir koji se koristi za crtanje ovom tehnikom mora biti finija vrsta glatkog papira. (Jakubin, M.,1999: 155)

Slika 20. Strukturna crta; Ritam crta po karakteru, tuš- redispero (14 g.)
(Izvor: Jakubin, M. 1999.)

Tuš - drvce

Tehnika tuš - drvce predstavlja crtanje trskom, bambusovom stabljikom ili usku daščicu od mekanog drveta. Prije crtanja takav pribor treba pripremiti, daščice treba pri vrhu istanjiti i koso zarezati. Potezi drvцем su većinom kratki jer ono na sebi ne može dugo zadržati tekućinu kojom crtamo. Kao podloga za crtanje koriste se glatki ili manje hrapavi papiri. (Jakubin, M.,1999: 157)

Slika 21. Ptica, tuš- drvce (9 g.)
(Izvor: Jakubin, M. 1999.)

Tuš - kist

Tehnika crtanja tušem i kistom daje puno više mogućnosti od prethodno navedenih tehnika crtanja tušem. Kistom može postići široki spektar linija od tankih do vrlo debelih. Čak i kada kist postane suh njegov trag može biti zanimljiv u smislu da je na crtežu vidljiva strukturu samog kista. (Jakubin, M.,1999: 160)

Slika 22. Ritam crta i ploha; Na skijanju, tuš- kist (11 g.)
(Izvor: Jakubin, M. 1999.)

Lavirani tuš

Podrazumijeva tehniku tušem koji se razrjeđuje vodom. Možemo odabrati između rada na suhoj ili mokroj podlozi. Prilikom rada na suhoj podlozi najprije se nacrtaju crtež perom, a kasnije se debljim akvarel kistom i vodom razvodnjava trag tuša na crtežu. Veoma je važna podloga za crtanje, treba imati na umu da se crta na debljem papiru koji sadrži u sebi dovoljno ljepila kako ne bi brzo upijao razrijeđeni tuš. Kod rada na mokroj podlozi prvo se podloga namoči čistom vodom, te se tušem, kistom ili perom za crtanje povlače crte po toj podlozi. Tuš se razlijeva tvoreći posebne i slučajne efekte na crtežu. (Jakubin, M.,1999: 161)

Slika 23. Akromatski tonovi, kombiniranje crta i mrlje; Ptica u letu, lavirani tuš (8 g.)
(Izvor: Jakubin, M. 1999.)

3. DJEČJI CRTEŽ

Djeca vole crtati jer crtanje doživljavaju kao igru. Osim što je za njih to način zabave iz njihovih crteža se puno toga može iščitati, primjerice njihovi interesi, želje, potrebe, pa čak i strahovi. Dječji crtež je sredstvo komunikacije između djeteta i okoline. Ova aktivnost je vrlo važna za njihov intelektualni, kognitivni (spoznajni) i emocionalni razvoj. Kako dijete odrasta sve svoje doživljaje bilježi putem crteža. Za dijete je ono način izražavanja, a ne umjetnost. U početku su to prilično jednostavni radovi, da bi se s vremenom širio djetetov spektar pojmova koje primjećuje, pa i njegovi crteži postaju bogatiji, puni detalja. Za nas odrasle ti crteži su prozor u njihov unutrašnji svijet. Kroz njih možemo pratit tijek dječjeg sazrijevanja.

3.1. Razvoj djeteta

Razvoj djeteta i njegov likovni razvoj usko su povezani, pa tako u psihologiji se najčešće interpretiraju četiri vrste razvoja: kognitivni, emocionalni, socijalni i tjelesni razvoj. Oni obuhvaćaju razvoj osjetila, emocionalni razvoj, razvoj misli i kreativnosti i socijalno - etički razvoj. Dječji razvoj ovisi o potencijalu djeteta, djelovanju sredine na dijete i samom odgoju djeteta, te usporedno s općim razvojem djeteta dolazi do razvoja i njegovih likovnih sposobnosti.

„Polazeći od teorijskih obilježja, razvoj djeteta i njegov likovni razvoj možemo dijeliti na pojedine faze i prijelazna razdoblja.“ (Herceg, I., Rončević, A., Karlavaris, B., 2010: 45)

U knjizi „Metodika likovne kulture djece rane i predškolske dobi“ skupine autora (Herceg, Rončević, Karlavaris, 2010.) faze i prijelazna razdoblja djetetova razvoja dijele se na:

1. Prva faza - prenatalno razdoblje, predstavlja potrebu za zdravom pretpostavkom kasnijeg dječjeg razvoja.

Prva prijelazna faza

Prva prijelazna faza (novorođenče) traje oko 15 dana po rođenju i predstavlja početak formiranja osjetilnih reakcija na vanjski svijet tj. na uvijete vanjske sredine: zrak, svjetlost, zvuk, temperaturu, okus i slično.

2. Druga faza – razdoblje dojenja, traje do kraja prve godine djetetova života i predstavlja intenzivan fizički i psihomotorički razvoj, a to u likovnom smislu znači da se dijete motorički, psihički i optički priprema za kasniju likovnu aktivnost.

Druga prijelazna faza

Druga prijelazna faza je prijelaz u rano djetinjstvo, predstavlja djetetovo djelomično osamostaljenje od majke i obuhvaća vrijeme od desetog do četrnaestog mjeseca života. Dijete se priprema za govor, samostalno hranjenje i hodanje.

3. Treća faza – razdoblje ranog djetinjstva, događa se između prve i treće godine djetetova života. Dolazi do intenzivnog emocionalnog i kognitivnog razvoja, motoričke aktivnosti i razvoja socijalizacije. Kognitivni razvoj karakterizira konkretno i egocentrično mišljenje, a socijalizacija ima početni stupanj na razini imitacije. Dijete započinje sa likovnim izražavanjem tj. dijete započinje sa šaranjem u dobi između druge i treće godine života.

Druga godina djetetova života

Ovo razdoblje obilježava djetetov motorički i emocionalno–socijalni razvoj. U drugoj godini djetetova života javljaju se voljni pokreti tj. usvojene motoričke vještine djeteta. Dijete u početku hvata predmet cijelom šakom, zatim predmet može bacati, slaže tri kocke i na kraju je savladalo držanje olovke i može njome šarati.

U drugoj godini dijete razumije i pokazuje svoje osjećaje tj. emocije. Iskazuje svoje pozitivne emocije i privrženost, također iskazuje ljutnju i ljubomoru. Dijete tada zna svoje ime, spol i razumije da je ono dijete, a ne odrasla osoba. Definira svoju pripadnost, želi biti samostalno i rado se druži sa drugom djecom, ali ima i potrebu pomagati odraslim osobama.

Od druge do treće godine djetetova života

U tom razdoblju vide se značajni napredci u djetetovom hodanju, ravnoteži i koordinaciji pokreta ruku. Dijete može baciti predmet u željenom pravcu, hvata predmet prstima i palcem, koristi škare i presavija papir. Savladalo je nošenje čaše i ispijanje iz nje. Ovo razdoblje je značajno za formiranje ljevaka, a važno je napomenuti da je dijete savladalo pokretanje šake iz zgloba prilikom crtanja.

U ovom razdoblju kod djeteta treba poticati osjećaj samostalnosti i pojam o sebi, te pomoći djetetu savladati strah. Dijete razlikuje spolne uloge osoba, pokazuje zanimanje za etničke procjene i počinje razumjeti zašto nešto ne može dobiti ili napraviti (potreba za poslušnosti).

Treća prijelazna faza

To je faza prijelaza u predškolsko doba. Ova faza traje nekoliko mjeseci oko treće godine djetetova života i malo poslije te predstavlja pripremu za uspostavljanje socijalnih odnosa.

4. Četvrta faza – obuhvaća razdoblje predškolske dobi i traje od treće do šeste, sedme godine djetetova života. Ovu fazu karakterizira veoma složeni daljnji tjelesni i psihomotorički razvoj, intenzivniji kognitivni razvoj i razvoj govora. Značajan je i razvoj socijalne svijesti (druženje s vršnjacima), te emocije imaju veći raspon. Ova faza u likovnom se razvoju obilježava fazom sheme i razvijene sheme.

Od treće do četvrte godine djetetova života

Ovu fazu karakterizira motorički razvoj djeteta. Dijete nogom udara loptu, hvata je rukama, gradi oblike po uzoru, niže kuglice, drži olovku s tri prsta, povlači manje oblike tj. detalje i imenuje motiv koji je nacrtalo. Također u ovoj djetetovoj fazi važno je spomenuti i djetetov emocionalno-socijalni razvoj. Mnoge neočekivane situacije za dijete izazivaju strah, a istovremeno se jača izražena ljutnja i ljubomora. Razvija se pojam o pripadnosti spolu i svojoj osobnosti, obitelji, posebno ga zanima njegovo tijelo, često se pravi važno, te ulazi u svađe i sukobe.

Od četvrte do pete godine djetetova života

Dijete otkopčava i zakopčava odjeću, lako koristi kist i crta prepoznatljive oblike s više detalja. Uspostavljena je dominacija desne ili lijeve ruke i značajna je uloga šake i prstiju. Nastavlja se javljati strah, kao i pojava ljutnje, agresivnosti i zavisti. Dijete griženjem noktiju olakšava si tegobe sisanja prsta. Dijete često teško prihvaća neuspjeh, uči vezivati cipele i javlja se potreba za komunikacijom s vršnjacima.

Od pete do šeste godine djetetova života

Dijete upotrebljava pribor za jelo, gađa loptom određeni cilj, izrezuje nacrtane oblike škarama, sigurno povlači razne crte, precrtava: velika slova, brojeve i romb te vezuje vrpce. Relativno je spretno u likovnom izražavanju. Dijete postaje sve samostalnije i manje ovisno. Ono se samo hrani, oblači i pere, a ponekad je kritično prema sebi. Surađuje s vršnjacima i poštuje pravila igre te razvija osjećaj za pravednost.

Od šeste do sedme godine

Dijete u ovom razdoblju sigurno razlikuje boje i nijanse boja, pokriva ujednačeno manje površine bojom. U kiparenju oblikuje manje plastične detalje. Rado igra društvene igre loptom i preskače uže. Dijete još uvijek ima strah od samoće, kao i od maštanja poslije gledanja filma. Više surađuje s drugom djecom, može kontrolirati svoje emocije, samokontrola, sposobnost planiranja vremena. Počinje shvaćati vrijednost pravednosti i razvija prijateljstva pretežno istoga spola.

Četvrta prijelazna faza

Prijelaz u školsko doba. Ovaj prijelaz traje oko šest mjeseci između šeste i sedme godine života. Obilježava ga prijelaz iz konkretnog ka apstraktnom mišljenju (daljnji intelektualni razvoj).

5. Peta faza – školsko doba, koje obuhvaća razdoblje od sedme do dvanaeste godine života. Obilježava ga miran i stalan razvoj tjelesnih, psihomotoričkih, intelektualnih i jezičnih sposobnosti. U likovnom smislu ova faza označavamo kao fizioplastični način izražavanja (faza oblika i pojava), jednostavno likovno izražavanje sve do početka prikaza pokreta figura i objekta u optičkom prostoru. Pri kraju ovog razdoblja dolazi do osvješćivanja likovne strukture.

Peta prijelazna faza

Pubertet i adolescencija predstavlja razdoblje prestrukturiranja ličnosti u smjeru zrele osobe koja može preuzeti određeni stupanj odgovornosti.

6. Šesta faza - zrelo doba, koje traje otprilike od dvadesete do pedesete godine, a kasnije se nastavlja u takozvanoj trećoj dobi, sve do posljednjeg prijelaznog razdoblja (duboka starost), očekuje pomoć svoje okoline i slično je malom djetetu.

3.2. Likovni razvoj djeteta

Likovni razvoj djeteta moguće je pratiti kroz razvojne faze likovnog izražavanja i stvaranja u djece. U knjizi „Vizualno- likovni odgoj i obrazovanje“, autori Grgurić i Jakubin navode četiri faze razvitka likovnog izraza u djece koje su uvjetovane godinama starosti, mišljenjem i pristupom okolini. Prema najučestalijim motivima koje djeca izražavaju (ljudski lik, uglati oblik- stol, prostor, kuća i drvo) napravljena je tablica za lakše shvaćanje varijacije oblika unutar faza dječjeg likovnog razvoja. U daljnjem tekstu pokušat ću pobliže opisati svaku od faza.

STAROSNA DOB	FAZE	LIUDSKI LIK	UGLATI OBLIK - STOL	PROSTOR	KUĆA	DRVO
2 DO 4 GODINE	FAZA IZRAŽAVANJA PRIPADNIM SIMBOLIMA	SIMBOL ČOVJEKA	UGLATI OBLIK - STOL	KRETANJE - FUNKCIJA PROSTORA	KUĆA	DRVO
4 DO 5 GODINA	FAZA IZRAŽAVANJA SLOŽENIM SIMBOLIMA	LINIJA KRETANJA SLOŽENI SIMBOL ČOVJEKA	POGLED ODOZGO, PREVALJIVANJE NOGU U RAVNINU PAPIRA	KONGLOMERAT NIZ RUB PAPIRA OZNAKA ZA LINIJU TLA	OBLIK S OTVORIMA POGLED ODOZGO RASKLOPLJENI PROSTOR POGLED SA STRANE, TRANSPARENTNOST	DEBLO - KROŠNJA
5 DO 6 GODINA	FAZA IZRAŽAVANJA SLOŽENIM SIMBOLIMA	SPOLNOST, POKRET, TRANSPARENTNOST, PROFIL, EMOCIONALNA PROPORCIJA	USPRAVNOST NOGU POGLED SA STRANE	VARIJACIJE PREVALJIVANJA OBLIKA U RAVNINU	TLOCRT FASADA TRANSPARENTNOST, PRAVI KUT	DRVO
6 DO 8 GODINA (1.1.2. RAZRED)	FAZA INTELJEKTUALNOG REALIZMA ZLATNO DOBA DJEČJEG LIKOVNOG IZRAŽAVANJA	POKRET, KARAKTER, DETALJI, DISPROPORCIONALNOST, PROFIL, POGLED S LEĐA	PRIVID SKRAĆENJA ZADNIH NOGU POGLED S UGLA, KOSE STRANE, LINIJA TLA, PROMJENA OČIŠTA	VERTIKALNA PERSPEKTIVA PANORAMSKI PRIKAZ PLOHA KAO TLO ISPRED - IZA	RASKLOPLJENA KUĆA PROMJENA OČIŠTA	DRVO
8 DO 10 G (3.1.4. R.)	NASTAVAK IZ PRETHODNE FAZE, VIŠE DETALJA, KARAKTERISTIKE OBLIKA, PROPORCIJE	POKRET, KARAKTER, DETALJI, DISPROPORCIONALNOST, PROFIL, POGLED S LEĐA	OBRNUTA PERSPEKTIVA	PRIVID DUBINE KOSIM LINIJAMA, PROMJENA VELIČINE OBLIKA	OBRNUTA PERSPEKTIVA	DRVO
10 DO 12 G (5.1.6. R.)	FAZA VISUALNOG REALIZMA	ANALITIČKO PROMATRANJE I SPOSOBNOST REDEFINICIJE	POLIPERSPEKTIVA (PROMJENA STAJALIŠTA)	HORIZONT, KOSINE PUTA	KOSI PRIVID BOČNE STRANE	- ANALITIČKO PROMATRANJE - POJEDINE VRSTE DRVEĆA
12 DO 14 G (7.1.8. R.)	FAZA VISUALNOG REALIZMA	ANALITIČKO PROMATRANJE I SPOSOBNOST REDEFINICIJE	GEOMETRIJSKA PERSPEKTIVA	GEOMETRIJSKA PERSPEKTIVA	GEOMETRIJSKA PERSPEKTIVA	- ANALITIČKO PROMATRANJE - POJEDINE VRSTE DRVEĆA

Slika 24. Tablica. Varijacije oblika unutar faza dječjeg likovnog razvoja.

(Izvor: Grgurić, N., Jakubin, M. (1996.))

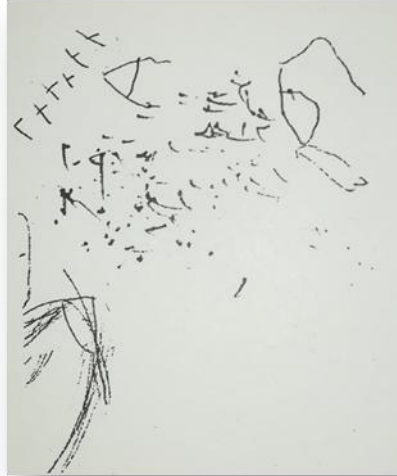
Dobne granice između pojedinih razvojnih faza su fleksibilne. Djeca nešto ranije ili kasnije mogu ući u sljedeću fazu, isto tako elemente iz jedne faze mogu prenositi u drugu.

3.2.1. Faza izražavanja primarnim simbolima

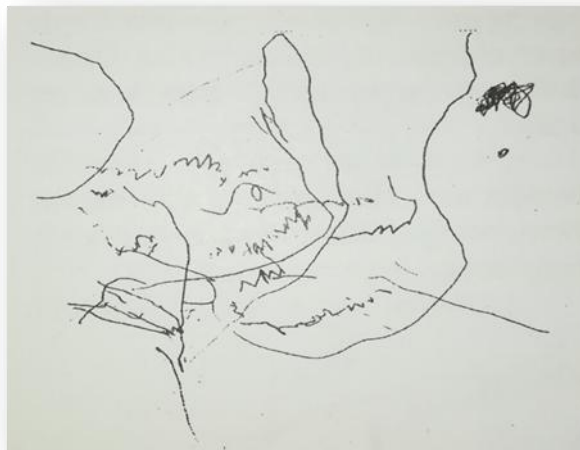
Razdoblje izražavanja primarnim simbolima nazivamo razdoblje koje počinje oko prve godine djetetova života i traje otprilike do treće godine djetetova života. Prvi njihov crtež nazivamo slučajnim crtežom. Dokazano je da je prisutan kod sve djece. To je njihov prvi korak da kontrolirajući olovku ostave trag tamo gdje oni to žele. Možemo reći da taj crtež uopće nije slučajan, nego se nama odraslima tako čini. U početku dijete crta tako da pomiče samo podlakticu naprijed natrag stvarajući crte na papiru, olovku grčevito drži i rijetko je diže s papira. Dvogodišnjaci drže olovku kao čekić, među prstima, čitavom šakom ili kombinacijom navedenog. Prilikom crtanja rukom koja mu je slobodna ne pridržava papir, pa se on stalno pomiče. Zanimljivo je da se djetetovi prsti i zglob ne savijaju. S vremenom njegov zglob postaje pokretljiv i počinje crtati manje lukove, ali još nije otkrio da može pokretati prste. Iz navedenog možemo zaključiti da je glavna karakteristika ove faze razvoj djetetove motorike. Djeca ove dobi na crtež potroše manje od minute vremena, a crteži im se sastoje od točke, vertikalnih, horizontalnih i dijagonalnih linija, krugova i križeva. „Groezinger razlikuje nekoliko tipičnih karakteristika rane faze risanja: udarno, titrajno i kružno risanje“. (Grgurić, N., Jakubin, M., 1996: 35)

Slika 25. Prvi pokušaj. Olovka. 2god.
(Izvor: Grgurić, N., Jakubin, M. (1996.))

Slika 26. Udarno risanje. Olovka (2 g.)
(Izvor: Grgurić, N., Jakubin, M. (1996.))

Slika 27. Titrajno risanje. Olovka (2 g.)
(Izvor: Grgurić, N., Jakubin, M. (1996.))

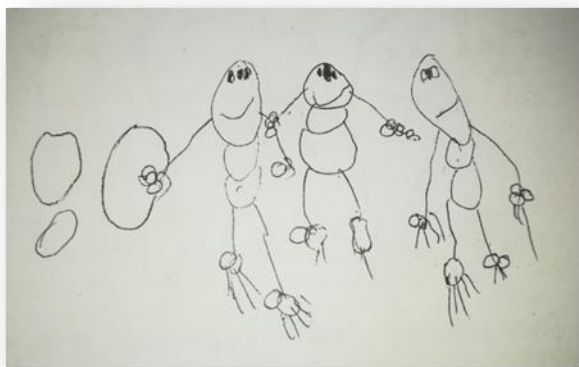

Slika 28. Kružno risanje. Olovka (2 g.)
(Izvor: Grgurić, N., Jakubin, M. (1996.))

Početak treće godine života dijete crta tako da ruku okreće oko ramenog zgloba i dobiva mirnije pokrete iz lakta i prstiju. Držanje olovke u ovoj fazi je puno sličnije onomu odrasle osobe. Za razliku od dvogodišnjaka dijete ove dobi pridržava papir slobodnom rukom i crta dvostruko duže nego prije. Crtež nastaje bez točne ideje što će biti nacrtano, prvi potezi dijete asociraju na nešto pa on upotrebljava svoju maštu i imenuje nacrtano. To dovodi do pojave kontroliranog risanja, prvi organizirani oblik koji se pojavljuje u dječjem crtežu je krug. Nakon što dijete savlada krug vrlo se brzo pojavljuje i prikaz čovjeka u veoma primitivnom obliku. Ljudski lik se pojavljuje kao jednostavni sklop krugova, ovalnih oblika i ravnih linija. Dijete u ovoj dobi crta tako da raspoređuje objekte u nekom naizgled slučajnom poretku po papiru, što znači da koristi cijeli papir za crtanje. U ovoj fazi dijete ne razlikuje boju od olovke, ne raspoznaje boje. Njegovi prvi dodiri s bojom se događaju postupno, prvo crta crte u boji da bi kasnije otkrilo i mogućnost slikanja obojenih ploha. Većinom sva djeca najradije koriste intenzivne i kontrastne boje. „Napredak djeteta u fazi primarnih simbola vrlo je velik, jer se na kraju te faze spajaj razum i oko, ruka i predmet: dosad je oko slijedilo ruku, sada ono počinje upravljati, misao počima obuzdavati motoriku.“ (Grgurić, N., Jakubin, M., 1996: 44)

Slika 29. Prvi prikaz čovjeka. Primarni simbol glava – noge. Olovka (3,5 g.)
(Izvor: Grgurić, N., Jakubin, M. (1996.))

Slika 30. „Ja i moje prijateljice“. Dodavanje kružnih oblika. Olovka (3 g.)
(Izvor: Grgurić, N., Jakubin, M. (1996.))

3.2.2. Faza izražavanja složenim simbolima

Za dijete od četiri do pet godina starosti kažemo da se nalazi u fazi izražavanja složenim simbolima. Na početku ove faze djeca uočavaju slučajnu sličnost crta koje crtaju s predmetima koje poznaju, svoje crteže počinju imenovati. Likovna aktivnost dovodi do misaone operacije. Ubrzo nakon toga dijete prvo smisli što će crtati, a tek onda to pretvori u likovno djelo. Ovdje su misaone operacije uzrok, a likovno djelo posljedica. Zanimljivo je da iako dijete ima određeni plan što će nacrtati tu prvotnu ideju prilikom crtanja mijenja. Često se dešava da dijete priča samo sa sobom prilikom crtanja, pa izgleda kao da razgovara sa predmetima koje crta. Ljudski lik crta glavu sa nogama, a izostavlja trup. Na tom crtežu dodaje još i stvari koje su njemu bliske, primjerice kućne ljubimce, kuću, cvijeće, drveće i drugo. U crtežima ove faze razvitka počinju se javljati simboli koji označavaju pokret kao npr. žurba, skakanje, plesanje i zvukove. Prilikom crtanja dijete rotira papir, kako bi što bolje iskoristio prostor na njemu. Pred kraj ove faze dešavaju se bitne promjene. Na crtežu ljudskog lika se pojavljuje trup, ruke i noge izlaze iz njega i često završavaju prstima iako ne uvijek valjana broja. Na samom crtežu figure imaju uspravan položaj i počinje se primjećivati linija koja označava nebo i tlo. Kada dijete crta bojama u pravilu ne upotrebljava boju kakav je taj predmet inače, nego sam odabire boje (npr. zeleni oblak, plava trava). U ovoj fazi dijete nema dovoljno informacija da bi nacrtalo predmet onakav kakav on uistinu jest, pa zato crta samo ono što o tom predmetu zna. Likovni izraz djeteta temelji se na njegovoj vizualnoj memoriji, pa crtež polako poprima oblik sličan onome u stvarnosti.

Slika 31. „Igramo se vlaka“. Obratite pozornost na pokret tijela, ruku i izraz lica.

Olovka (4 g.)

(Izvor: Grgurić, N., Jakubin, M. (1996.))

Slika 32. „Mama me češlja“. Za češljanje su najvažniji kosa i češalj. Olovka (4,5 g.)

(Izvor: Grgurić, N., Jakubin, M. (1996.))

3.2.3. Faza intelektualnog realizma

Faza intelektualnog realizma javlja se u razdoblje kasnog djetinjstva od šest do jedanaest godina. Dijete kreće u školu i javlja se jedna pojava koja negativno utječe na dječji likovni razvitak, a to je šablonizirani način rada. Na crtežima ljudskog lika počinje se pojavljivati profil i pokreti. Javlja se sve veća vizualna objektivnost kod prikazivanja „životnih sadržaja“. U ovom razdoblju djetetova likovnog razvoja javljaju se određeni načini prikazivanja na crtežu:

a) Transparentni prikaz (rendgenski crtež)

Prilikom crtanja dijete ne crta samo vanjski dio predmeta nego crta i njenu unutrašnjost koja se u stvarnosti ne vidi. Npr. ne crta fasadu kuće nego interijer sa svim prostorijama i osobama koje su njemu važne unutar kuće.

Slika 33. „Lutka u tavanskoj sobi“. Transparentnost prikaza, desno dodatni sadržaji izvan kuće koji se događaju u kući i kućice za ptice, vanjski prostor. Olovka (5.5 g.)

(Izvor: Grgurić, N., Jakubin, M. (1996.))

b) Dinamičnost crteža (prikaz akcije u fazama kretanja)

Dijete nije u mogućnosti prikazati pokret pa nacrtava nekoliko faza tog pokreta. Npr. kada crta igru loptom na prvom dijelu crteža prima loptu, na drugoj udara, a na trećoj ubacuje loptu u gol.

Slika 34. „Nogomet“. Za oznaku kretanja, učenik multiplicira noge i loptu u putanji.

Olovka. (8 g.)

(Izvor: Grgurić, N., Jakubin, M. (1996.))

c) Emotivna proporcija

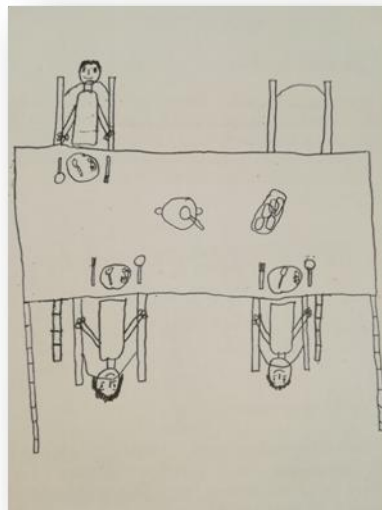
Dijete crta predmete ili osobe koje su za njih važni naglašeno veće u odnosu na ostale predmete. Npr. na ovom crtežu prometni policajac je naglašeno veći u odnosu na automobile i prometne znakove.

Slika 35. „U prometu“. Policajac je najvažniji lik. Olovka (5 g.)
(Izvor: Grgurić, N., Jakubin, M. (1996.))

d) Prevaljivanje oblika

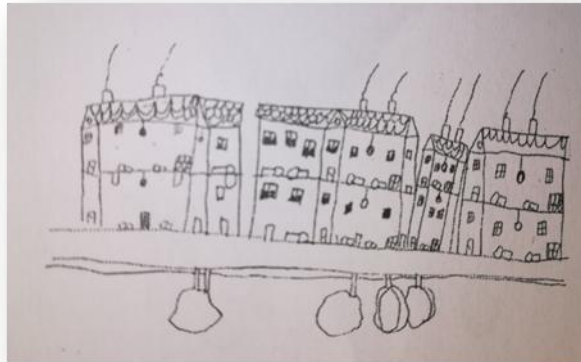
Ova pojava je posljedica djetetove teškoće u prikazu prostora. Npr. sve oblike na crtežu prikazuje kao da su polegnuti na tlo.

Slika 36. „Obitelj za stolom“. Likovi i stolci prevaljeni u ravnini papira. Poliperspektiva.
Olovka (8 g.)
(Izvor: Grgurić, N., Jakubin, M. (1996.))

e) Rasklapanje oblika

Na primjer dijete prilikom crtanja kuće prikazuje sve njezine strane, prednju, zadnju i obe bočne.

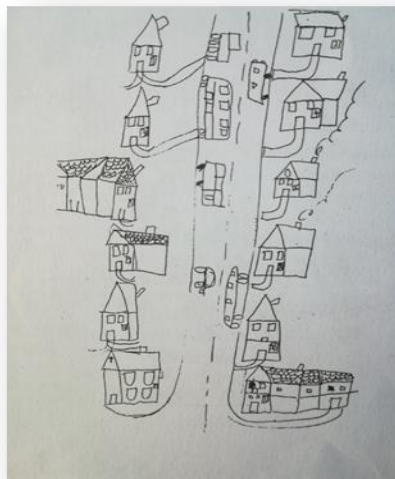

Slika 37. „Kuća u nizu“. Rasklopljeni oblik. Kuće sagledane s prednje, zadnje i s bočnih strana. Transparentnost kuće i prevaljenost drveća. Olovka (8 g.)

(Izvor: Grgurić, N., Jakubin, M. (1996.))

f) Vertikalna perspektiva

Dijete crta ono što je prostorno bliže na dnu crteža, a ono što je dalje prema vrhu crteža.

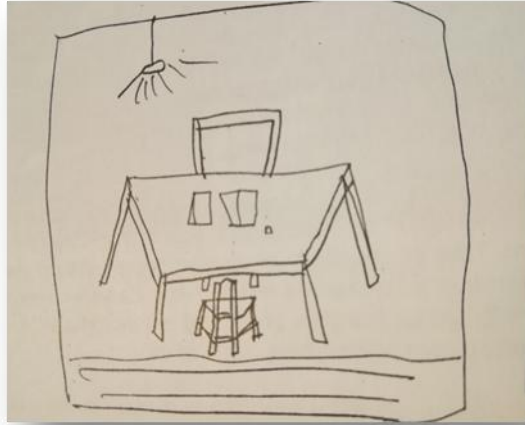

Slika 38. „Ulica“. Vertikalna perspektiva. Olovka (7 g.)

(Izvor: Grgurić, N., Jakubin, M. (1996.))

g) Obrnuta perspektiva

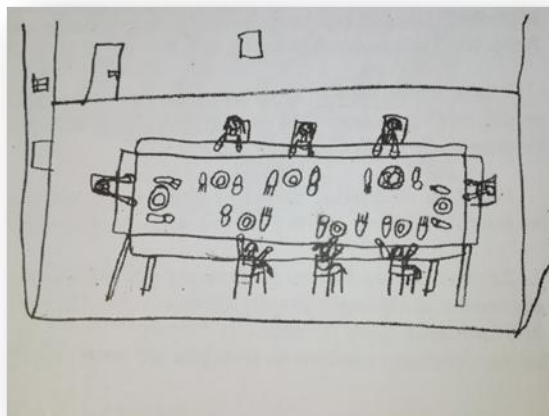
Dijete crta tako da ono što je u prostoru bliže na crtežu je prikazano kao manje, a ono što je dalje na crtežu je prikazano kao veće.

Slika 39. „Radni stol“. Obrnuta perspektiva. Olovka (7 g.)
(Izvor: Grgurić, N., Jakubin, M. (1996.))

h) Poliperspektiva

Dijete objekt promatra istodobno iz raznih kutova gledanja. Jedne objekte crta frontalno, druge sa strane, a treće odozgo.

Slika 40. „Obitelj za stolom“. Poliperspektiva. Olovka (6 g.)
(Izvor: Grgurić, N., Jakubin, M. (1996.))

3.2.4. Faza vizualnog realizma

U fazi vizualnog realizma dijete je u predpubertetu ili pubertetu što znači da se javlja između jedanaest i četrnaest godina. Radi se o osobi adolescenta čija mašta više nije dječja. Nakon te faze mašta sve više ostaje u pozadini dovodeći do toga da osiromašuje likovni izraz mnogih, samo u prirodno nadarenih mašta ostaje dugo aktivna. Dolazi do individualne diferencijacije koja sve više izdvaja likovno nadarenu djecu. Ovo razdoblje u crtežu karakterizira realističnije izražavanje objekata, crteži su bogati detaljima, proporcije su skladnije kod figura i u prostornim odnosima. Spontani plošni izraz se postupno gubi, te ga zamjenjuje svjesno istraživanje svijetla i sjene. Crtež više ne nastaje od pojedinačnih dijelova već se gradi kao cjelina.

Slika 41. „Motiv iz Zagreba“. Geometrijska perspektiva, prostorni odnosi, cjelina-detalji. Lavirani tuš (11 g.)

(Izvor: Grgurić, N., Jakubin, M. (1996.))

4. OMETANJE I POTICANJE DJEČJEG LIKOVNOG STVARALAŠTVA

Odrasli svjesno ili nesvjesno mogu utjecati na dječju kreativnost. Likovna ekspresija je jedan od oblika neverbalne dječje komunikacije, njome se izražavaju od najranije životne dobi. Kako bi se ona razvijala poželjno je pobuditi djetetovu radoznalost i interes za tu aktivnost. To rezultira bogatijim i snažnijim stvaranjem, odnosno dolazi do prirodnog procesa rasta i razvoja njihovih sposobnosti u crtanju. Osim pozitivnog utjecaja moguć je i onaj u suprotnom smjeru tj. negativan utjecaj. Ometanje dječjeg stvaralaštva dovodi do osjećaja nesigurnosti kod djece. Radi toga ona prilikom crtanja u želji da budu „bolja“ isključuju svoju maštu i slijede šablone koje su im nametnute. Zatomiuju svoju kreativnost pa u konačnici dolazi do potpunog gubitka interesa za likovno izražavanje.

4.1. Ometanje dječjeg likovnog stvaralaštva

Dječja kreativnost prilikom crtanja se može ometati. Ometanjem nazivamo svako izravno miješanje u likovno stvaralaštvo djece. Iako ih mi odrasli želimo usmjeriti i naučiti kako se crta, s time zapravo dobijemo suprotni učinak. Uzimamo im pravo da se izraze na svoj način. Dijete obično odustaje od svojih ideja i preuzima stereotipne oblike koje oponaša. Prema Belamarić (1986.) dječja kreativnost se može ometati:

- a) izravnim miješanjem u likovne radove djece
- b) odgojnim postupcima i stavovima

4.1.1. Izravno miješanje u likovne radove djece

Postupci ometanja dječje kreativnosti izravnim miješanjem u likovne radove djece mogu biti:

a) Crtanje djeci

Crtanje djeci spada u najdrastičniji primjer negativnog uplitanja u dječji likovni razvoj. Ova pojava je vrlo česta i nacrtane oblike djeca crtaju zbog autoriteta odraslih. Time se dijete sputava u njegovom slobodnom razmišljanju i samostalnom zaključivanju. Djecu se privikava na pasivnost uzimanje gotovih šablona.

b) Ispravljanje dječjih radova

Svako pokazivanje djeci kako da nešto naprave ili nacrtaju djeluje negativno na njihova vlastita viđenja stvari. Isto tako negativno djeluje i ispravljanje njihovih pogrešaka. Takva postupanja za posljedicu imaju djetetovo nepovjerenje u vlastiti rad i osjećaj nesigurnosti.

c) Slikovnice za bojanje

U slikovnicama su nacrtani oblici koje djeca automatski popunjavaju. Često se dešava da te oblike i kopiraju. Negativna posljedica je da obeshrabruju dječje istraživanje i opažanje. Najdrastičnije slikovnice su one koje daju naputak kako nešto obojiti, te u potpunosti isključuju dječju maštu.

d) Izlaganje dječjih radova

Često se dešava da se najljepši dječji radovi izlažu na mjestima dostupnim djeci. Ostala djeca kopiraju te oblike i sheme. Tako isključuju vlastite sposobnosti i usporavaju svoj likovni razvoj.

4.1.2. Odgojni postupci i stavovi

Drugu skupinu ometanja dječje kreativnosti čine slijedeći odgojni postupci:

a) Vrednovanje i procjenjivanje likovnih radova djece

Svako ocjenjivanje likovnih radova djece blokira njihovu spontanost i sposobnost stvaralaštva. Dijete će imati želju nastaviti crtati ukoliko je njegov rad dobro ocijenjen, ali ako se desi da je slijedeći rad loše ocijenjen, moguće je da se dijete povuče i odustane od crtanja.

b) Komentiranje i vrednovanje

Dijete može izgubiti volju za rad ukoliko ga povrijedimo negativnim komentarima i prigovaranjem.

c) Prenaglašavanje vrijednosti

Pretjerane pohvale za djetetov rad dovode do toga da ono više ne crta jer uživa u tome, nego zato što želi biti pohvaljeno iznova. Ovo može dovesti do nezdravih odnosa među vršnjacima.

d) Urednost i preciznost

Nije dobro inzistirati na urednosti i čistoći rada, jer strah od neurednosti kod djeteta izaziva nespretnost. Baš tada se češće dešava da dijete umrlja ili prolije rad.

4.2. Poticanje dječjeg likovnog stvaralaštva

Dječje likovno stvaralaštvo možemo postići tako da im damo slobodu da budu ono što ona uistinu jesu. Poticati dječje likovno stvaralaštvo znači dopuštati im greške, jer je to bolje nego ih učiti da preuzimaju šablone od drugih. Prema Belamarić (1986.) postoji šest načina kako u djeci probuditi dječje likovno stvaralaštvo:

a) Usmjeravanje opažanja

Najjednostavniji način poticanja dječjeg stvaralaštva je usmjeravanje djetetove pažnje na neku pojavu ili oblik. Bitno je da pritom izbjegnemo nametanje naših načina viđenja i pretpostavki, a to postizemo tako da im postavljamo pitanja. Glavno pitanje koje im trebamo postaviti je: Što vidiš i što još vidiš? Djeca neće crtati samo ono što konkretno vide, nego i sve ono što pamte o nekom obliku i pojavi. Pitanja koje postavljamo pomažu im da zapamte što više detalja.

b) Aktiviranje sjećanja

Ako sa djecom razgovaramo o nečemu što su nedavno vidjela i doživjela aktivirati ćemo njihova sjećanja. Primjerice odlazak djece na neki izlet može se obnoviti u njihovoj svijesti ako ih o tom događaju ispitujemo, što su vidjela, čula i što se događalo.

c) Maštanje i ilustracije

Maštanje djece potiče se ilustriranim pričama, bajkama, basnama i pjesmama. U procesu maštanja stvaraju sebi neke nove slike na osnovu poznatih predmeta ili pojava, da bi ih kasnije prikazala u svojim likovnim radovima.

d) Zamišljanje

Zamišljanje se odnosi na mogućnost da predmete iz nevidljive stvarnosti djeca prenesu na papir. Ako imaju slobodu za likovno izražavanje, čak i za ono o čemu nemaju podataka, nađu likovno tumačenje (npr. glazba, pojam ili neki osjećaj).

f) Igre s likovnim materijalima

Pod ovime se misli na dječje igre sa olovkama, bojom i glinom. Takve aktivnosti potiču djecu da ispituju i upoznaju svojstva pojedinih likovnih sredstava. Kod ovog načina poticanja bitno je ne davati nikakve ideje, ali ako se igre počnu ponavljati treba djecu usmjeriti na nekakve nove sadržaje. U takvim novim sadržajima nemaju stvorene nikakve predloške pa im preostaje da ih sami stvaraju i da sami pronalaze nove oblike. Poticanje djece da sami pronalaze nove sadržaje upotpunjuje njihove stvaralačke sposobnosti.

g) Potvrđivanje

Nenametljivim potvrđivanjem vrijednosti djetetovog likovnog rada dajemo mu znak da je na dobrom putu. Dobivanjem takve potvrde dijete pokreće svoj potencijal, ideje i vizije. Održavajući takav odnos sa njim likovno stvaralaštvo postaje aktivni dio djetetova života, događati će se prirodno i lako.

5. LIKOVNA AKTIVNOST U IZVANNASTAVNOJ USTANOVI

Hotel „Amarin“ je obiteljski hotel smješten nedaleko Rovinja. Svojom arhitekturom i programima prilagođen je djeci pa tako u hotelu postoji i Kids zona. Roditelji imaju mogućnost odabira između nekoliko opcija. Mogu odabrati da se samostalno igraju sa djecom koristeći sve rekvizite i prostorije namijenjene za igru. Mogu sudjelovati u organiziranim aktivnostima koje vode odgajatelji i animatori ili ostaviti djecu na čuvanju. U Kids zoni postoje tri skupine: Baby club (za djecu do četvrte godine života), Mini club (za djecu od četvrte do osme godine života) i Junior club (od osme do dvanaeste godine života).

Moje najčešće obaveze na radnom mjestu su sudjelovanje u aktivnostima Mini i Junior cluba. Aktivnosti koje se provode su likovnog, obrazovnog, sportskog i zabavnog karaktera. Djeca su različitih nacionalnosti i iz različitih jezičnih područja. Odlučila sam aktivnost za svoj završni rad provesti sa takvom skupinom djece.

5.1.Priprema za izvođenje likovne aktivnosti

Ustanova: Izvannastavna ustanova „Obiteljski hotel Amarin“, mješovita skupina djece (od 4 do 12 godina)

Broj djece u skupini: 16

Psihofizičke karakteristike djece: U skupini se nalazi šesnaestero djece. Trinaest je djevojčica i troje dječaka. Djeca su različitih nacionalnosti i govore različitim jezicima. Dolaze iz različitih kultura i ne poznaju se od prije.

Motiv: „Meni draga osoba“

Likovno područje: crtanje

Likovna tehnika: olovka, olovke u boji i flomaster

Likovni problem: obrisna crta, proporcija

Oblik rada: individualni, frontalni

Metode rada: metoda razgovora, metoda usmenog izlaganja, metoda rada s tekstem i metoda analitičkog promatranja

Materijal: bijeli papir, olovke, olovke u boji i flomasteri

Cilj: razvijanje kreativnosti i upotrebe mašte, sposobnost zamišljanja i stvaranja, poticanje interesa za likovnu umjetnost i prihvaćanje različitosti

Zadaci:

Odgojni: suradnja s drugom djecom, razvoj upornosti, snalažljivost, zainteresiranost prema likovnoj kulturi, razvoj osjećaja za sklad, razvoj koncentracije.

Obrazovni: poticati djecu na prepoznavanje i imenovanje boja (likovni jezik), naučiti ih tehniku (proširiti do tada stečeno znanje o tehnicama)

Funkcionalni: razvoj interesa za slikanje i upoznavanja novog likovnog problema, poticanje djeca na rad i likovno izražavanje, razvoj osjećaja za važnost svih dijelova slike ili crteža, poticanje strpljivosti, utjecati na spretnost.

Aktivnosti koje su prethodile: razgovor s djecom o njima dragim osobama

Organizacija prostora i materijala za rad: prije početka aktivnosti pripremam prostor u kojem će djeca raditi. U jednom dijelu prostorije postavljam dva stola za koji se može smjestiti osamnaestero djece. On je visinom prilagođen dječjim dimenzijama i ima svoje pripadajuće stolice. Na oba stola postavljam bijele papire po jedan za svako dijete, a na sredinu svakog od stola postavljam ostali materijal za rad: olovke, olovke u boji i flomastere.

Tijek aktivnosti:

Uvodni dio: Prije početka aktivnosti okupljam djecu za stol. Aktivnost započinjem razgovorom koji je ujedno i motivacija za daljnji rad. Djecu sam upoznala sa današnjom temom. Zamolila sam djecu da kažu tko je njima draga osoba i zašto. Nakon što sam dobila odgovore na ta pitanja, zamolila sam djecu da zatvore oči i zamisle tu osobu. Potom je svako dijete opisalo osobu koju je odabralo.

S obzirom da djeca dolaze iz različitih kultura, opisi odabranih osoba su bili raznovrsni. Djeci sam ukazala na to kako je svaka osoba na svijetu različita, čak ako nam se dvije osobe čine identične (blizanci) one su različite po svojoj osobnosti ili ponašanju. Također svaka osoba je lijepa i jedinstvena, te ju trebamo prihvatiti onakvu kakva ona jest, bez obzira na boju kože, boju kose, visinu ili težinu, odjeću koju nosi itd.

Bit ove aktivnosti je bila da se ne fokusiramo samo na vanjski izgled osobe, već spoznaja kakve su unutarnje vrijednosti te osobe. Da bi im na to ukazala postavljala sam djeci pitanja: kako ona izgleda, je li ta osoba odrasla ili je dijete, kakva je ta osoba (sretna ili tužna, vesela ili ljuta, smiješna ili ozbiljna, što im se na njoj najviše sviđa, što najradije rade sa tom osobom, viđaju li tu osobu često itd. Djeci sam objasnila kojim likovnim tehnikama će crtati. Svako dijete je moglo odabrati jednu od tri ponuđene crtačke tehnike.

Glavni dio: Nakon uvodnog razgovora zamolila sam djecu da ponovno zatvore oči, zamisle tu osobu i nacrtaju je. Dok su djeca radila, razgovarala sam s njima pojedinačno. Zanimalo me zašto su odabrali tehniku kojom rade. Na taj način ih usmjeravam da čim bolje prikažu zamišljeno. Primijetila sam da nekolicina djece crta više osoba. Očekivala sam da će djeci biti teško izdvojiti samo jednu osobu koju vole. Djeci koja su završila s radom ili ne žele više raditi, dozvoljavam da se udalje od stola i igraju se dok ostala djeca ne završe s radom.

Završni dio: Nakon što su sva djeca završila s radom, radove smo drvenim kopčicama pričvrstili za uže prislonjeno na zid. Djecu sam okupila u polukrug i započeli smo s analiziranjem radova. Svako dijete je opisalo nacrtano, objasnilo nam je tko se nalazi na crtežu, je li bilo teško nacrtati tu osobu onako kako je doživljavaju i je li dijete razumjelo poantu priče. Od velike važnosti je ono što su djeca sama rekla o svom radu. U nastavku prilažem dječje radove i njihove komentare.

5.2. Analiza dječjih radova nakon završene likovne aktivnosti

Slika 42. Djevojčica (4 godine, 5 mjeseci) „Meni draga osoba“, flomaster + olovke u boji (Izvor: Veronika Jakovac, izvannastavna ustanova, likovna aktivnost)

Djevojčica: To je mama, tata, brat i ja i još tamo neki ljudi.

Slika 43. Dječak (4 godine, 5 mjeseci) „Meni draga osoba“, flomaster + olovke u boji (Izvor: Veronika Jakovac, izvannastavna ustanova, likovna aktivnost)

Dječak: Nacrtao sam mamu. Šminka usta i ima žutu kosu. Nema noge jer ima haljinu.

Slika 44. Djevojčica (5 godina, 1 mjesec) „Meni draga osoba“ , olovke u boji

(Izvor: Veronika Jakovac, izvannastavna ustanova, likovna aktivnost)

Djevojčica: To je moja sestra. Ima dugu zlatnu kosu, učile smo plivati i bilo je puno velikih ptica koje su letjele. Jako volim sestru i ona mene.

Slika 45. Djevojčica (5 godina, 6 mjeseci) „Meni draga osoba“, olovke u boji

(Izvor: Veronika Jakovac, izvannastavna ustanova, likovna aktivnost)

Djevojčica: Nacrtała sam tebe vani. Imaš čupavu frizuru. Bila si sniješko.

Slika 46. Djevojčica (6 godina, 2 mjeseca) „Meni draga osoba“, flomaster
(Izvor: Veronika Jakovac, izvannastavna ustanova, likovna aktivnost)

Djevojčica: Nacrtała sam svog tatu dok smo u šetnji. On ima dugu kosu, ne kao drugi dečki. Ima kose i po rukama. Uvijek se šali, ali je ozbiljan kad sam zločesta.

Slika 47. Djevojčica (6 godina, 5 mjeseci) „Meni draga osoba“, olovke u boji
(Izvor: Veronika Jakovac, izvannastavna ustanova, likovna aktivnost)

Djevojčica: Moja prijateljica voli plesat i trčati i ima plave tenisice. Ima i novu frizuru i ja ću se šišati.

Slika 48. Djevojčica (7godina) „Meni draga osoba“, olovke u boji
(Izvor: Veronika Jakovac, izvannastavna ustanova, likovna aktivnost)
Djevojčica: Nacrtała sam sestričnu. Ima dugu kosu i plave oči i voli kopčice. Pušta me da je češljam i radim frizure.

Slika 49. Djevojčica (7 godina, 2 mjeseca) „Meni draga osoba“ olovke u boji
(Izvor: Veronika Jakovac, izvannastavna ustanova, likovna aktivnost)
Djevojčica: To je moja sestra. Ona je na natjecanju i nije s nama na odmoru. Ona je velika i hrabra. Želim biti kao ona.

Slika 50. Djevojčica (7 godina, 8 mjeseci) „Meni draga osoba“, olovke u boji

(Izvor: Veronika Jakovac, izvannastavna ustanova, likovna aktivnost)

Djevojčica: Nacrtila sam svoju prijateljicu. Kosu sveže u pletenice kad smo na moru jer ju čupa voda.

Slika 51. Djevojčica (7 godina, 8 mjeseci) „Meni draga osoba“, olovke u boji

(Izvor: Veronika Jakovac, izvannastavna ustanova, likovna aktivnost)

Djevojčica: Nacrtila sam prijateljicu, danas ima rođendan pa je kraljica. Smije se ali zna biti i ljuta.

Slika 52. Djevojčica (7 godina, 9 mjeseci) „Meni draga osoba“, olovke u boji
(Izvor: Veronika Jakovac, izvannastavna ustanova, likovna aktivnost)

Djevojčica: Ovo je moja mama. Ona voli nakit, stavila je i naušnicu na nos. Voli šarene boje i ima velike oči jer ih puno šminka. Mama me svuda vodi i često se igramo skupa.

Slika 53. Djevojčica (8 godina) „Meni draga osoba“, olovke u boji
(Izvor: Veronika Jakovac, izvannastavna ustanova, likovna aktivnost)

Djevojčica: Nacrtila sam svoju mamu. Mi se stalno igramo i ona ne ide na posao ko tata. Dobiti ću brata, ali vidi mama još nema veliki trbuh, beba nije još narasla.

Slika 54. Djevojčica (8 godina, 8 mjeseci) „Meni draga osoba“, flomaster
(Izvor: Veronika Jakovac, izvannastavna ustanova, likovna aktivnost)

Djevojčica: Nacrta sam tetu, moja teta se jako voli sređivati. Voli nakit i štikle i uvijek nosi haljinice pa izgleda kao princeza. Svako jutro se šminka. S njom idem svuda na izlete, a jučer smo bile u Rovinju. Ona je moja najdraža teta.

Slika 55. Dječak (9 godina) „Meni draga osoba“, flomaster
(Izvor: Veronika Jakovac, izvannastavna ustanova, likovna aktivnost)

Dječak: Nacrtao sam tebe, vidi imaš naočale i rep.

Slika 56. Dječak (9 godina, 2 mjeseca) „Meni draga osoba“, flomaster

(Izvor: Veronika Jakovac, izvannastavna ustanova, likovna aktivnost)

Dječak: Ovo je moj tata, nacrtao sam ga bojom kao naša koža. Skupa često igramo bejzbol. Jučer smo ronili i vidjeli smo puno riba, a i danas ćemo roniti.

Slika 57. Djevojčica (9 godina, 5 mjeseci) „Meni draga osoba“, olovke u boji

(Izvor: Veronika Jakovac, izvannastavna ustanova, likovna aktivnost)

Djevojčica: Nacrtala sam mamu, ona ima bujnu kosu i velike trepavice te sam je tako pokušala nacrtati. Plava mi je omiljene boja pa mama ima plavu kosu. Moja mama je pametna jer mi daje dobre savjete.

6. ZAKLJUČAK

Proučavanjem literature i radom u praksi s djecom zaključujem da je veoma važno razumjeti likovni jezik i likovne tehnike. Odgojitelji uz roditelje, imaju najveći utjecaj na dječji razvoj. Oni su ti koji organiziraju aktivnosti u kojima djeca razvijaju vlastiti identitet, svoje interese i razvijaju se u svakom pogledu. Najvažnije što se iz dječjeg crteža možemo spoznati je u kojoj se fazi razvoja dijete nalazi, je li napredno u odnosu na vršnjake ili zaostaje za njima. Upravo to je vrlo važno kako bi odgajatelji i roditelji mogli prilagoditi odgoj pojedinom djetetu, te pružiti mu sve potrebno za njegov rast i razvoj. Iz tih razloga odgajatelji moraju imati potrebno znanje za rad. Moraju znati faze i likovne mogućnosti izraza u svakoj pojedinoj fazi dječjeg razvoja. Samo tako su u mogućnosti usmjeravati i poticati likovni razvoj djece u pravom smjeru. Vrlo je bitno da dijete razvije sposobnost opažanja, smisao za estetiku i radnu disciplinu. Iako je crtanje djeci urođena sposobnost, odgajatelji su tu da ih upoznaju sa materijalima za crtanje i različitim tehnikama. Zaključujem da je potrebno ustanoviti što djecu motivira za rad, usmjeravati ih da se slobodno izražavaju u crtanju kako bi se oslobodila njihova kreativnost s ciljem jačanja njihovog interesa za likovnu kulturu.

Aktivnost koju sam odradila u svrhu ovog završnog rada dovela me do zaključka da djeca primjećuju fizičke razlike među sobom, ali im one nisu prepreka za druženje. Iako pričaju različitim jezicima nalaze načina da se sporazume u igri. U ovoj aktivnosti veći interes za likovno izražavanje imale su djevojčice. Također primjećujem da djeca koja su povučenija i sramežljiva opisuju svoje radove veoma kratko, nakon dodatnih postavljenih pitanja o njihovom crtežu dobivam više informacija. Analiza dječjih likovnih uradaka je veoma važna jer pomoću nje shvaćam kako se djeca osjećaju i što osjećaju prema osobama koje su nacrtali. Zanimljivo je da su pojedini crteži puni detalja i da su ih djeca prilikom analize bogato opisala. Zadovoljna sam aktivnošću koju sam provela u izvannastavnoj ustanovi. Pisanjem ovog završnog rada proširila sam postojeća znanja i stekla nova koja će mi koristiti u budućem radu.

7. LITERATURA

Knjige:

1. BELAMARIĆ, D. (1986). Dijete i oblik. Zagreb: Školska knjiga.
2. GRGURIĆ, N., JAKUBIN, M. (1996). Vizualno likovni odgoj i obrazovanje. Zagreb: Educa.
3. HERCEG, I., RONČEVIĆ, A., KARLAVARIS, B. (2010). Metodika likovne kulture djece rane i predškolske dobi. Zagreb: Alfa.
4. JAKUBIN, M. (1989). Osnove likovnog jezika i likovne tehnike. Zagreb: Institut za pedagoška istraživanja Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.
5. JAKUBIN, M. (1999). Likovni jezik i likovne tehnike. Zagreb: Educa.

Časopisi:

1. BALIĆ ŠIMRAK, A. (2010.) Predškolsko dijete i likovna umjetnost. Dijete, vrtić, obitelj: Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima. [Online] Vol.16-17. (broj 62-63/prosinac). str. 2-8., Dostupno na: <http://hrcak.srce.hr/124737> [Pristupljeno: 11.8.2018.]
2. NOVAKOVIĆ, S. (2015.) Uloga odgojitelja u likovnim aktivnostima djece rane i predškolske dobi. Hrvatski časopis za odgoj i obrazovanje. [Online] Vol.17 (broj 1). str. 153-163., Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/137685> [Pristupljeno: 10.08.2018.]
3. VIDOVIĆ, V. (2015.) Dječji crtež kao komunikacijsko sredstvo djeteta i odraslog. Dijete, vrtić, obitelj: Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima, 21(79), 22-23. Dostupno na: <http://hrcak.srce.hr/172746> [Pristupljeno: 10.08.2018.]

Ostali izvori:

1. Likovna kultura, Metodički internet centar „Učimo gledati“, Likovne tehnike, Dostupno na: <http://likovna-kultura.ufzg.unizg.hr/boja.htm> [Pristupljeno: 10.8.2018.]

8. POPIS SLIKA

Slika 1. Camille Pissarro: Sajam svinja, 1886. Olovka

(Izvor: Jakubin, M. 1999.)

Slika 2. Krsto Hegedušić: Štala i kotac, 1944. tuš- pero

(Izvor: Jakubin, M. 1999.)

Slika 3. Dobivanje sekundarnih boja

(Izvor: Jakubin, M. 1999.)

Slika: 4. Kompozicija slobodnih likova

(Izvor: Jakubin, M. 1999.)

Slika 5. Ugao turopoljske kuće (tzv. „nemeški vuglič“)

(Izvor: Jakubin, M. 1999.)

Slika 6. Hans Arp: Olok, 1949. Kamen

(Izvor: Jakubin, M. 1999.)

Slika 7. Viktor Kovačić: Zagrebačka burza, 1923- 1924.

(Izvor: Jakubin, M. 1999.)

Slika 8. Kadriranje, crno-bijeli kontrast, pozitiv-negativ; Krošnja drveta, tuš-kist (14 g.)

(Izvor: Jakubin, M. 1999.)

Slika 9. Harmonija i ritam na pročelju zgrade

(Izvor: Jakubin, M. 1999.)

Slika 10. Ritmičko polje geometrijskih likova, (12 g.)

(Izvor: Jakubin, M. 1999.)

Slika 11. Zagrebačka katedrala prije rušenja Bakačeve kule

(Izvor: Jakubin, M. 1999.)

Slika 12. Biciklist, flomaster (11 g.)

(Izvor: Jakubin, M. 1999.)

Slika 13. Vladimir Becić: Djevojčica s lutkom, 1947. ulje na drvu

(Izvor: Jakubin, M. 1999.)

Slika 14. Zagrebačka katedrala; Crta, ploha, simetrija, kombinirana tehnika kolaž i tuš - drvce (14 g.)

(Izvor: Jakubin, M. 1999.)

Slika 15. Dimitrije Popović: raspeće, 1985. Olovka

(Izvor: Jakubin, M. 1999.)

Slika 16. Peter Paul Rubens: Glava djevojke, I. polovina XVII. St. crna i crvena kreda

(Izvor: Jakubin, M. 1999.)

Slika 17. Edgar Deges: Tri balerine, 1879. Ugljen

(Izvor: Jakubin, M. 1999.)

Slika 18. Strukturna i konturna crta; Stara četka, kemijska olovka (15 g.)

(Izvor: Jakubin, M. 1999.)

Slika 19. Ritam linija i boja; Rajska ptica, flomasteri u boji

(Izvor: Jakubin, M. 1999.)

Slika 20. Strukturna crta; Ritam crta po karakteru, tuš- redispero (14 g.)

(Izvor: Jakubin, M. 1999.)

Slika 21. Ptica, tuš- drvce (9 g.)

(Izvor: Jakubin, M. 1999.)

Slika 22. Ritam crta i ploha; Na skijanju, tuš- kist (11 g.)

(Izvor: Jakubin, M. 1999.)

Slika 23. Akromatski tonovi, kombiniranje crta i mrlje; Ptica u letu, lavirani tuš (8 g.)
(Izvor: Jakubin, M. 1999.)

Slika 24. Tablica. Varijacije oblika unutar faza dječjeg likovnog razvoja.
(Izvor: Grgurić, N., Jakubin, M. (1996.))

Slika 25. Prvi pokušaj. Olovka. 2god.
(Izvor: Grgurić, N., Jakubin, M. (1996.))

Slika 26. Udarno risanje. Olovka (2 g.)
(Izvor: Grgurić, N., Jakubin, M. (1996.))

Slika 27. Titrajno risanje. Olovka (2 g.)
(Izvor: Grgurić, N., Jakubin, M. (1996.))

Slika 28. Kružno risanje. Olovka (2 g.)
(Izvor: Grgurić, N., Jakubin, M. (1996.))

Slika 29. Prvi prikaz čovjeka. Primarni simbol glava – noge. Olovka (3,5 g.)
(Izvor: Grgurić, N., Jakubin, M. (1996.))

Slika 30. „Ja i moje prijateljice“. Dodavanje kružnih oblika. Olovka (3 g.)
(Izvor: Grgurić, N., Jakubin, M. (1996.))

Slika 31. „Igramo se vlaka“. Obratite pozornost na pokret tijela, ruku i izraz lica.
Olovka (4 g.) (Izvor: Grgurić, N., Jakubin, M. (1996.))

Slika 32. „Mama me češlja“. Za češljanje su najvažniji kosa i češalj. Olovka (4,5 g.)
(Izvor: Grgurić, N., Jakubin, M. (1996.))

Slika 33. „Lutka u tavanskoj sobi“. Transparentnost prikaza, desno dodatni sadržaji izvan kuće koji se događaju u kući i kućice za ptice, vanjski prostor. Olovka (5.5 g.)
(Izvor: Grgurić, N., Jakubin, M. (1996.))

Slika 34. „Nogomet“. Za oznaku kretanja, učenik multiplicira noge i loptu u putanji.
Olovka. (8 g.)

(Izvor: Grgurić, N., Jakubin, M. (1996.))

Slika 35. „U prometu“. Policajac je najvažniji lik. Olovka (5 g.)

(Izvor: Grgurić, N., Jakubin, M. (1996.))

Slika 36. „Obitelj za stolom“. Likovi i stolci prevaljeni u ravnini papira. Poliperspektiva.

Olovka (8 g.) (Izvor: Grgurić, N., Jakubin, M. (1996.))

Slika 37. „Kuća u nizu“. Rasklopljeni oblik. Kuće sagledane s prednje, zadnje i s
bočnih strana. Transparentnost kuće i prevaljenost drveća. Olovka (8 g.)

(Izvor: Grgurić, N., Jakubin, M. (1996.))

Slika 38. „Ulica“. Vertikalna perspektiva. Olovka (7 g.)

(Izvor: Grgurić, N., Jakubin, M. (1996.))

Slika 39. „Radni stol“. Obrnuta perspektiva. Olovka (7 g.)

(Izvor: Grgurić, N., Jakubin, M. (1996.))

Slika 40. „Obitelj za stolom“. Poliperspektiva. Olovka (6 g.)

(Izvor: Grgurić, N., Jakubin, M. (1996.))

Slika 41. „Motiv iz Zagreba“. Geometrijska perspektiva, prostorni odnosi, cjelina-
detalji. Lavirani tuš (11 g.)

(Izvor: Grgurić, N., Jakubin, M. (1996.))

Slika 42. Djevojčica (4 godine, 5 mjeseci) „Meni draga osoba“, flomaster + olovke u
boji (izvor: Veronika Jakovac, izvannastavna ustanova, likovna aktivnost)

Slika 43. Dječak (4 godine, 5 mjeseci) „Meni draga osoba“, flomaster + olovke u boji

(Izvor: Veronika Jakovac, izvannastavna ustanova, likovna aktivnost)

Slika 44. Djevojčica (5 godina, 1 mjesec) „Meni draga osoba“ , olovke u boji
(Izvor: Veronika Jakovac, izvannastavna ustanova, likovna aktivnost)

Slika 45. Djevojčica (5 godina, 6 mjeseci) „Meni draga osoba“, olovke u boji
(Izvor: Veronika Jakovac, izvannastavna ustanova, likovna aktivnost)

Slika 46. Djevojčica (6 godina, 2 mjeseca) „Meni draga osoba“, flomaster
(Izvor: Veronika Jakovac, izvannastavna ustanova, likovna aktivnost)

Slika 47. Djevojčica (6 godina, 5 mjeseci) „Meni draga osoba“, olovke u boji
(Izvor: Veronika Jakovac, izvannastavna ustanova, likovna aktivnost)

Slika 48. Djevojčica (7 godina) „Meni draga osoba“, olovke u boji
(Izvor: Veronika Jakovac, izvannastavna ustanova, likovna aktivnost)

Slika 49. Djevojčica (7 godina, 2 mjeseca) „Meni draga osoba“ olovke u boji
(Izvor: Veronika Jakovac, izvannastavna ustanova, likovna aktivnost)

Slika 50. Djevojčica (7 godina, 8 mjeseci) „Meni draga osoba“, olovke u boji
(Izvor: Veronika Jakovac, izvannastavna ustanova, likovna aktivnost)

Slika 51. Djevojčica (7 godina, 8 mjeseci) „Meni draga osoba“, olovke u boji
(Izvor: Veronika Jakovac, izvannastavna ustanova, likovna aktivnost)

Slika 52. Djevojčica (7 godina, 9 mjeseci) „Meni draga osoba“, olovke u boji
(Izvor: Veronika Jakovac, izvannastavna ustanova, likovna aktivnost)

Slika 53. Djevojčica (8 godina) „Meni draga osoba“, olovke u boji
(Izvor: Veronika Jakovac, izvannastavna ustanova, likovna aktivnost)

Slika 54. Djevojčica (8 godina, 8 mjeseci) „Meni draga osoba“, flomaster
(Izvor: Veronika Jakovac, izvannastavna ustanova, likovna aktivnost)

Slika 55. Dječak (9 godina) „Meni draga osoba“, flomaster

(Izvor: Veronika Jakovac, izvannastavna ustanova, likovna aktivnost)

Slika 56. Dječak (9 godina, 2 mjeseca) „Meni draga osoba“, flomaster

(Izvor: Veronika Jakovac, izvannastavna ustanova, likovna aktivnost)

Slika 57. Djevojčica (9 godina, 5 mjeseci) „Meni draga osoba“, olovke u boji

(Izvor: Veronika Jakovac, izvannastavna ustanova, likovna aktivnost)

9. SAŽETAK

Zbog sve veće svijesti o važnosti utjecaja na dijete od najranije dobi, počelo se puno pažnje posvećivati njihovim aktivnostima, posebice crtanju. S obzirom da sva djeca, u većoj ili manjoj mjeri, vole crtati, znanstvenici su proučavali ima li to veze sa njihovim razvojem. Došli su do zaključka, da su razvoj djeteta i njegov likovni razvoj usko povezani, te da se pravilnim poticajima na dijete može povećati njihova kreativnost, samostalnost, brže usvajanje novih znanja, ojačati samopouzdanje, utjecati na motorički i socijalni razvoj.

Da bi se u praksi to moglo postići potrebna su prvenstveno ulaganja u adekvatno obrazovanje kadrova. Stručna kompetencija odgajatelja predstavlja osnovu za rad s djecom, te se od njega očekuje da prati interakciju među djecom i uočava njihove potrebe. Biti odgojitelj nije samo posao. To je profesija koja zahtijeva sustavno i kontinuirano educiranje i usavršavanje u radu.

Ključne riječi: dijete, crtanje, razvoj djeteta, likovni razvoj djeteta, poticaji

10. SUMMARY

Due to the growing awareness of the importance of influence on the child from the earliest age, much attention was paid to their activities, especially drawing. Given that all children like to draw to a greater or lesser extent, scientists have studied if it has something to do with their development. They have come to the conclusion that development of the child and his artistic development, are closely related and that proper incentives to a child can increase their creativity, independence, faster adaption of new knowledge, strengthen self-confidence and affect motor and social development.

In order to achieve this in practice, it is primarily necessary to invest in adequate training of staff. The professional competence of an educator is the basis for working with children. It is expected from educator to follow the interaction between children and recognize their needs. Being an educator is more than just a job. It is a profession that requires systematic and continuous education and training.

Key words: child, drawing, child development, artistic child development, incentives